

Члени Редколегії й редакції науково-популярного журналу
«Світогляд» щиро вітають
видатного нефролога, педагога, громадського діяча
Любомира Антоновича Пирого з ювілеєм!
Бажаємо доброго здоров'я, творчої наснаги та оптимізму!
Читачам журналу пропонуємо статтю ювіляра,
в якій Любомир Антонович розкаже
про своє захоплення філателією.

ВІСІМДЕСЯТ РОКІВ ЗАЧАРУВАННЯ ФІЛАТЕЛІЄЮ

Любомир Пиріг
академік НАМН України,
член-кореспондент
НАН України,
м. Київ

Б агатьом людям притаманна властивість збирати, зберігати, накопичувати якісь речі, предмети. Частіше ці люди, ставши таким чином колекціонерами, не діляться своїм захопленням навіть із друзями. Навіть тоді, коли вони збирають речі, які популярні серед колекціонерів. Чи не подібне це до інстинкту деяких (більшості) тварин та птахів, для яких збирання і нагромадження є засобом збереження і захисту життя?

Незалежно від оцінки такої властивості, у людини вона є. Найчастіше людина не задумується над тим, чому вона стає своєрідним, підсвідомо сформованим колекціонером. Свідомість підказує і, нарешті, диктує, що це потрібно. Потрібно тому, що це приємно, що це один із мостів зв'язку з однодумцями, що це збагачує (якщо проявити активність) поклади знань, розширює світогляд і може для декого служити не тільки збільшенню колекції, але й матеріальному збагаченню.

У мене, єдиного сина хліборобської сім'ї середнього достатку (Галичина під владою Польщі, 30-ті роки минулого сторіччя) дитяче активне зацікавлення середовищем, в якому я народився і зробив перші кроки, прокинулось у 5–6 років. За допомогою батька я почав розбирати великі букви заголовків статей газети «Народна справа», яку він передплачував і яку я приймав з рук поштаря, зустрічаючи його. Навчився читати в дошкільному віці.

Мене приваблювали листочки, які восени спадали з дерев сухими, пожовклими, але зі збереженою формою. Хтось мені підказав, що треба збирати зелені й засушувати. Це я почав наступної весни, засовуючи зірвані з дерева листочки між сторінками книжок. Займався цим недовго, тому що мені стало жаль живих листочків, які, висихаючи, «помирали». Почав збирати комах, жучків, метеликів. Приколював їх до грубого картонного аркуша (коробка з-під цукерок), але також було жаль, коли вони певний час рухались, здійсмали крильця, а потім конали.

По сусідству з нашим обійстям був будинок – «бурса» Рогатинської гімназії, в якій жили «професори» гімназії **В. Ратич, М. Дрогомирецький, М. Водонос** і поодинокі «гімназійні студенти». У Ратичів було 4 сини: Любомир, Олег, Володар (в побуті Дарко) і наймолодший Ростислав (Ростик, Ростьо), з яким у мене зав'язалася дружба. Від нього я «заразився» філателією. Мені завидно було, коли він став учнем 1-го класу (а я – наступного, 1937-го року). Одного дня я пішов з ним до школи і напросився посидіти в класі. Відсидів один урок.

У 1944 році сім'я Ратичів перед приходом «червоних визволителів» після «фашистських визволителів» встигла покинути Рогатин і від'їхати на Захід. Дарко як військовик українського легіону, який створили німці, загинув при офензиві «червоних» під Бродами. Ратичі подалися за океан. У 90-х роках Ростик згадав мою рогатинську адресу, написав листа, який не загубився. Ми листувалися кільканадцять років, до його смерті. Його мати була однією з декількох жінок-воїнів серед Січових стрільців – **Ганна Дмитренко**.

Коли почалися «визволення» й воєнні роки (1939–1945), я вже у своїй «манії збирання» сформувався як філателіст. Почав шукати вдома, просити у рідних та знайомих старі конверти, листівки, які пройшли пошту, щоб відмочити марки. Спочатку наклеював їх на сторінках зошита, пізніше прикріплював до сторінки клейким шматочком паперу. Серед школярів були філателісти, з такими ж як і в мене використаними марками – австро-угорськими, польськими, німецькими, советськими.

У 1944-му наближався фронт і над містечком постійно кружляли літаки. Тато й мама зі мною на декілька днів перейшли в село Перенівку. Повернувшись, застали зруйновану (в бляшаному даху – сліди двох авіабомб) хату. Я плакав, але радий був, що назбирані поштові марки взяв з собою і вони збереглися.

Ставши студентом Львівського медичного інституту, я про поштові марки пам'ятав, іноді підходив до крамниці, де їх продавали, але придбати не було за що. Понад три роки працював у санаторії «Мармуровий палац» курорту Моршин, час від часу виїжджаючи до Львова. На курсах у Москві купував нові випуски советських марок.

Не особливо міг дозволити собі поповнення колекції й навчаючись в аспірантурі в Києві. Поступово все-таки появилися можливості збагачення колекції, і я почав відвідувати зборища філателістів. Але чомусь не сформувалися контакти з ними. Я не вписувався в торгівлю марками. Купував регулярно всі випуски советських марок, марковані конверти. Щодо іноземних марок перейшов на тематичну філателію – наука, мистецтво. Активно цікавився й, якщо дозволяла ціна, намагався придбати марки УНР, ЗУНР. Не афішував цього, тому що й так «криво дивилися» на мене, бо я постійно розмовляв українською мовою.

Початок 1960-х років в Україні був вільнішим в культурно-політичному житті порівняно з попередніми роками. Молодь збиралася на творчі вечори своїх ровесників-поетів, співаків, на вечори, присвячені історичним подіям та особам. Офіційно було відзначено 100-річчя смерті (1961) та 150-річчя народження (1964) Тараса Шевченка. Численним українським патріотам-активістам починаючи з другої половини 60-тих довелося розплачуватися за це.

Я поміняв тематику колекціонування – тільки українця. І прив'язався до письмового викладу змісту філателістичного матеріалу (марки, конверти, пам'яткові штемпелі), присвяченого історії та культурі України. Моя перша стаття (журнал «Ранок», 1966, 9) присвячена філателістичним випускам до ювілею Івана Франка. «Ранок» – молодіжний журнал і мені сказали, що потрібно щось патріотичне (на той час!). Тому й появилася в №11 цього ж року моя стаття «Громадянська війна в Україні». І від вересня 1966 року до вересня 2020 року – 178 моїх публікацій з філателії. Переважно я напрошувався, пропонував, іноді мене просили написати про подію, про особу в «дзеркалі філателії». Я, звичайно, ніколи не відмовляв і мені ні разу не відмовили. Публікації мої переважно в періодичній пресі (журнали «Україна», «Пошта і філателія України», «Українська культура», різні газети), в тематичних збірниках статей. В останні роки я радий, що мені не відмовляє науково-популярний журнал «Світогляд».

Найчастіше статті мої присвячені історії (близько 50), мистецтву (живопис, музика, театр, кіно – понад 30), окремим містам, місцевостям (понад 10) України. У 8-ми статтях – українство в іноземних поштових марках (на підставі закордонних філателістичних каталогів), окремо – про зображені на марках (переважно) та конвертах пам'ятки архі-

тектури, скульптури. Шість статей про медицину України, низка статей про філателію взагалі. Деякі статті публікувалися паралельно українською і англійською мовами (особливо в журналі «Україна»), в Австрії – в журналі «Вісті СУФА» українською і німецькою мовами (понад 10 статей). На жаль, не всі примірники дійшли до мене. Журнал зі статтю «Українська музика на поштової марці» надіслав мені тодішній посол України в Австрії **Ю. Костенко** (1993).

У 70-х роках минулого століття довідався про підготовку видання «Шевченківського словника». Мою пропозицію про відповідну статтю прийняли («Філателія», «Шевченківський словник», т.2, 1997). Отримав подяку від головного редактора «УРЕ» **Миколи Бажана**. Більша моя стаття є в «Шевченківській енциклопедії» (т.5, 2015). Близько 20 моїх статей – у молодіжній газеті «Жива вода» (1998–1999). На прохання авторів написав «Передне слово» до видання **М. Рудка** «Іван Франко мовою філателії» (2006) і **В. Чередниченка** «Про філателію всім» (2015).

Розсипані в численних журналах, газетах, альманахах свої статті, присвячені філателістичній Шевченкіані, узагальнив у виданні «Тарас Шевченко у світі філателії» (2014, 306 стор.). Зазначу, що це видання здійснено за підтримки **Станіслава Довгого** – президента Малої академії наук України. Ілюстрований матеріал супроводжує кожний із двадцяти розділів тексту і займає 138 сторінок. Виділено такі розділи: «Т. Шевченко в колі друзів і знайомих», «Т. Шевченко і Київ», «Т. Шевченко у Київській археографічній комісії», «Позаукраїнські зустрічі та знайомства Т. Шевченка», «Джерела пізнань і світогляду Т. Шевченка», «Історія України в творчості Т. Шевченка», «Т. Шевченко – художник», «Т. Шевченко у світі музики»,

«Т. Шевченко у світі театрального мистецтва», «Т. Шевченко мовами народів світу», «Слава Т. Шевченка у мarmorі і бронзі», «Честь і шана імені та пам'яті Т. Шевченка».

Мої публікації філателістичної «Шевченкіани» були чи не частковою заслугою нагородження мене Дипломом фонду Тараса Шевченка (1996). Підтримку на нагороду подали Асоціація українських філателістів, Академія медичних наук, Всеукраїнське лікарське товариство. Фонд очолювала правнучка Т. Шевченка по його сестрі Катерині **Людмила Красицька**, яка в той час видавала «Шевченківський краєзнавчий альманах», в т.ч. з моїми статтями. Разом зі мною лауреатами фонду із 18-ти претендентів стали **Юрій Бойко**, професор, письменник (Німеччина) і **Володимир Артеменко**, кінорежисер. Вручення відбулося в травні на Чернечій горі в Каневі.

У 1999 році від премії фонду Тараса Шевченка відмовився відомий меценат **Петро Яцик** (США), мотивуючи відмову тим, що фінансово Фонд підтримує «нечистими і не чесно заробленими» грошима **Валерій Бабич**. Мені було легко, тому що Диплом я отримав без грошової премії.

Видання «Медицина України в дзеркалі філателії» (2013) вийшло в світ завдяки сприянню Київської міської профспілки працівників охорони здоров'я «До 20-річчя Національної академії медичних наук України» у видавничому домі «Авіцена».

Можна посперечатися, чи всі медики, портрети яких представлені в супроводі з відповідним текстом, мають відношення до української медицини. Просто деякі народилися в Україні, здобували медичну освіту, працювали в Україні. Така вже історична доля України...

Крім 4-х медиків, які здобули славу своєю діяльністю на ниві медицини, у виданні представлені медики, котрі більше відомі як письменники, діячі культурно-наукової сфери: **М.О. Максимович, С. Руданський, Я. Лопатинський, О. Вишня, Е.С. Шаблійовський, В. Стефаник, В. Івасюк, Ю.І. Венелін, В. І. Даль, А.П. Чехов, М.О. Булгаков, Т.І. В'яземський О.Ю. Атьков, М.М. Миклухо-Маклай, С. Подолінський.**

У 1993 році я отримав від видавництва «Українська енциклопедія» листа з пропозицією подати статтю до 4-го тому «Літературної енциклопедії», яка почала виходити (вийшло 3 томи). Стаття на семи сторінках машинописного тексту збереглася у мене, 4-й том не вийшов. Інститут літератури передбачає нове видання. Наразі у мене готовий текст та ілюстративний матеріал до публікації «Тисячоліття Української Церкви».

Вперше я взяв участь у філателістичній виставці 1971 року («Тарас Шевченко очима філателіста», Київ, бронзова медаль). Експонат «Київська Русь крізь призму філателії» представляв від 1982 до 2006 року на дванадцяти виставках, в т.ч. в Братиславі (1983), Мюнхені (1990). Відзначення були переважно посрібленою і срібною медаллю, в Мюнхені – золотою. Експонат «Україна в образотворчому мистецтві» представив на чотирьох виставках (1993–2005). Відзначено дипломами, посрібленою (Київ) і бронзовою (Львів) медалями. «Українці в побуті, обрядах, звичаях» – на чотирьох виставках, в т.ч. в Мюнхені (1995), де відзначено бронзовою медаллю. Тільки на двох виставках представив експонат «З українського кореня» – діячі науки, культури різних національностей українського походження (1997 – Черкаси, срібна медаль; 2000 – Донецьк, бронзова медаль).

На дванадцяти філателістичних виставках мною представлено збірки публікацій під загальною назвою «Україна на поштовій марці». Оцінено переважно срібною і посрібленою медалями, одна збірка – позолоченою (Львів, 2015) і одна – золотою (Мюнхен, 1990). У вересні 1992 року я на філателістичній виставці у Відні отримав почесну медаль від бургомистра столиці Австрії. Журі філателістичних виставок оцінює представлені експонати традиційно, надаючи перевагу давності випуску марки, технічним відхиленням її кольорів, рубцювання і т. ін. Тематична філателія поступово набуває розвитку, популярності.

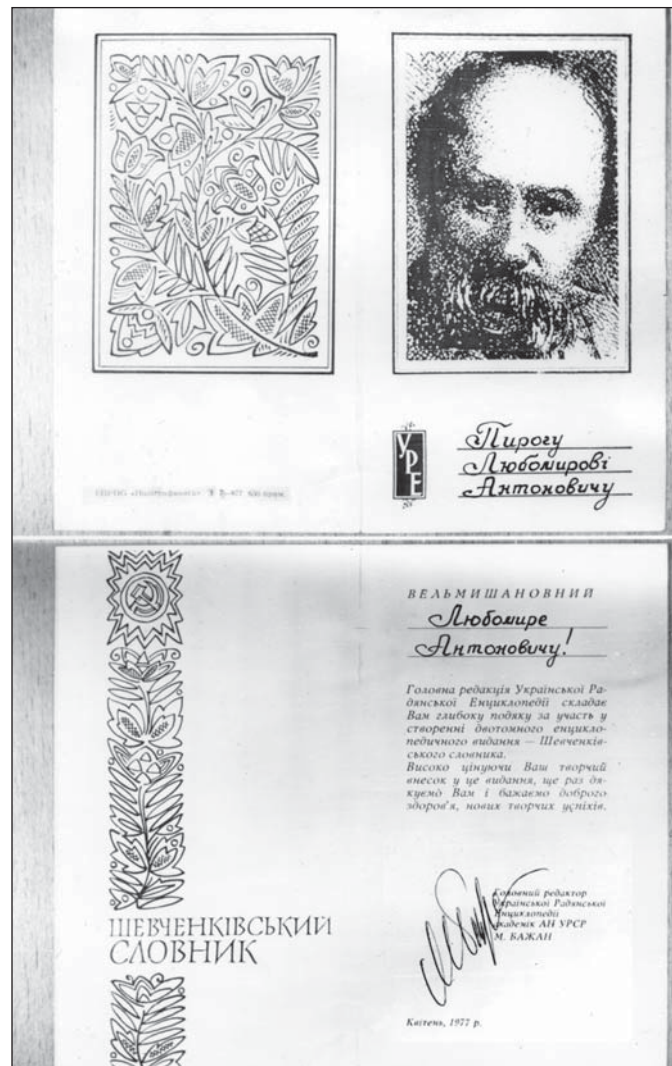
Друге місце в моїй «манії колекціонування» після філателії займала філокартія, яку я вже перестав збагачувати з 80-х років минулого століття. Нагромадилося чимало. І ось три роки тому поєднав філателію і філокартію в межах історії і культури України. Колекція величезна. Років 10–15 тому я перестав доповнювати свою фалеристику. Сотні значків та медалей збереглися. Нумізматику у мене бідна. Міг зберегти щось, що потрапляло на очі, без активного пошуку. Ще менше приділяв уваги боністиці.

Статус народного депутата Верховної Ради України (1990–1994) настроїв і захопив мене на звернення до різних інстанцій та осіб з приводу видавництва поштових марок, їх тематики, доступності придбання філателістами, філателістичних виставок і т. ін.

У 1993 році у зверненні до міністра зв'язку України **О.П. Проживальського** я відзначив: «Брак поштових марок породжує випуск в окремих регіонах України знаків поштової оплати, несанкціонованих Вашим міністерством і, як наслідок, є можливість фінансових зловживань і спекуляції на філателістичному ринку. Майже жодна з комеративних марок пошти України не була у вільному продажу, тоді як внутрішній спекулятивний і позаукраїнський філателістичний ринок ними переповнені».

Як членові редакційно-художньої ради Міністерства зв'язку (1992–2004) мені довелося брати участь у плануванні і відборі філателістичного матеріалу. Моя пропозиція щодо випуску перших стандартних марок України – копія марки України 1918 року (художник **Г. Нарбут**) була прийнята, про що згадано в статті «3 історії сучасних поштових марок України» («Філателія України», 2002, 2).

Найбільше моїх звернень до чинних державних осіб та керівників громадських організацій з приводу вшанування пам'яті діячів української культури засобами філателії було в 90-х роках минулого століття. У травні 1996 року я звернувся листом до віцепрем'єрміністра **І.Ф. Кураса** підтримати ініціативу моїх земляків-рогатинців щодо встановлення в Рогатині пам'ятника найвідомішій жінці давньої та сучасної України **Роксолані** – дружині султана

Під час прийому українського посла у Відні. Зліва направо: почесний голова і голова Союзу Українських Філателістів Австрії (СУФА) Борис Ямінський і Стефанія Марцінгер-Романишин; член українського парламенту, голова українського лікарського товариства та відомий філателіст проф. д-р Любомир Пиріг з Києва; перший голова СУФА художник Любомир Мудрецький («Вісті СУФА», 1992, 24)

Сулеймана І. У зв'язку з цим я навідався в посольство Туреччини в Києві. У журналі «Жінка» (1996, 1) запропонував (не перший раз) видати в Україні поштову марку, присвячену Роксолані. З часом усе було реалізовано.

У 1991 році (29.10) на запрошення «Лабораторії української культури» я виступив у приміщенні Співки письменників на тему «Українська наука на поштовій марці».

Довелося звертатися до Міністерства зв'язку з приводу багатьох випадків отримання мною кореспонденції (листи, бандеролі) з явними слідами їхньої «ревізії».

На початку 90-х років з питань видання українських марок звертався до різних державних інстанцій та до окремих осіб. Україна тривалий час не готова була друкувати українські державні поштові марки. Отримував відповіді. Немало оббив порогів з проханнями посприяти виданню «Тарас Шевченко у світі філателії». Пояснювали, чому не можуть. Відповіді не отримав тільки на мої два звернення (23.02.1987 і 15.05.1988) від *Бориса Олійника*, який міг би допомогти.

У 1994 році Австрійська державна друкарня готова була віддрукувати серію (10 марок) «Архітектурні пам'ятники України» (лист 20.03.1994). Таке повідомлення я отримував з Австрії від *Бориса Ямінського*, почесного голови СУФА. Взагалі листування з ним тривало від 1992 до 1999–2000 року. Я надсилав йому деякі філателістичні новинки України, він наповнив мою колекцію прекрасними конвертами Співки українських філателістів Австрії, зв'язав мене з журналами «Вісті СУФА», «Австрійсько-

український огляд». Брав участь у II Всесвітньому форумі українців (21–24.08.1997). Останній лист його до мене адресований 22.05.1999).

Готовність до співпраці на ниві Української філателії проявив Голова союзу українських філателістів Німеччини *Іван Бобин*, від якого несподівано я отримав листа, датованого 7.6.1998. Йшлося про підготовку до філателістичної виставки, яка відбулася в Мюнхені 15–18.11.1990 року. У листі є таке: «...коротенько про мене особисто. Мені 65 років, українець з Бучаччини Тернопільської області. Втік з дому в 1944 році, бо бачив що москалі виробляли з нашими людьми в Галичині у 1939–41 рр., а також на початку 1944 р., що було набагато гірше ніж те, що гітлерівці виробляли. Втікав не оглядаючись».

У 1990-х роках активно, з готовністю допомогти справам філателії України відгукнулися українські філателістичні організації Австрії та Німеччини. Тому вперше я відвідав ці країни не як медик-науковець, а як філателіст. Поступово долучилися філателісти-українці США.

Я поступово перестав спілкуватися з колекціонерами-філателістами, але немало часу витрачаю на написання відповідних статей та на участь у виставках. Не жалкую. І на порозі 90 років свого життя знаходжу задоволення від філателії. Думаю, це не тому, що віддаю належне інстинктові накопичення, а тому, що це є один із стимулів, одне з джерел збагачення знань з історії, культури, досягнень України, що й реалізується в серії моїх статей. ■